

Nr 4.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkten 53 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1947) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1947/48 beräkna ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom en den 11 april 1947 dagtecknad proposition, nr 220, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om allmänna barnbidrag,

dels ock till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210 000 000 kronor.

I anledning av propositionen nr 220 ha väckts sex motioner, nämligen inom första kammaren

nr 300 av herr *Anderson, Axel Ivar*, och

nr 301 av herr *Domö m. fl.*, ävensom

inom andra kammaren

nr 419 av herr *Andersson i Dunker m. fl.*,

nr 420 av herrar *Hansson i Skediga* och *Persson i Norrby*,

nr 443 av herr *Skoglund i Doverstorp m. fl.* samt

nr 444 av herr *Håstad m. fl.*

I motionen I: 300 anhålles, att »riksdagen måtte avslå prop. nr 220 och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ny och allsidig utredning rörande frågan om effektiva stödåtgärder för barnfamiljerna».

I motionerna I: 301 och II: 443, vilka äro likalydande, hemställes — under förutsättning att nuvarande barnavdrag bibehållas — att

»riksdagen måtte antaga prop. nr 220 med förslag till lag om allmänna barnbidrag m. m., dock med den ändringen *dels* att barnbidraget skall utgå med 260 kronor, därest familjens taxerade inkomst är högst 4 999 kronor, med 200 kronor vid inkomstlägen mellan 5 000 kronor och 8 000 kronor, med 150 kronor vid inkomstlägen mellan 8 000 kronor och 13 000 kronor samt med 100 kronor vid inkomstlägen mellan 13 000 kronor och 20 000

kronor, allt räknat för barn och år, samt dels att bidrag icke skall utgå vid taxerad inkomst å 20 000 kronor och därutöver;

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de ändringar i författningstexten, vilka föranledas vid bifall till nyssnämnda yrkande; samt

att riksdagen måtte till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 175 000 000 kronor».

I motionen II: 419 hemställs, att »riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 måtte besluta, att utbetalningen av de allmänna barnbidragen och utskrivningen av barnbidragsanvisningarna skola ske centralt, förslagsvis genom postverket, samt att skälig ersättning lämnas kommunerna för utgifter i samband med barnbidragsverksamheten».

I motionen II: 420 hemställs, att »riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 måtte uttala att skälig ersättning lämnas kommunerna för de kostnader, som orsakas av ökat arbete med registerföring och utbetalning av de allmänna barnbidragen».

I motionen II: 444 hemställs, att »riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 220 med förslag till lag om allmänna barnbidrag — därest riksdagen i skattefrågan då redan fattat ett beslut som innebär de skattefria barnavdragens slopande — måtte besluta att till förmån för de barnrika familjerna differentiera bidragen förslagsvis enligt skalan 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för ett vart barn från och med det tredje samt i övrigt fastställa de regler, som i anledning härav kunna betingas».

Propositionen nr 220 samt motionerna I: 300, I: 301 och II: 443, såvitt angår anslag under femte huvudtiteln, ävensom motionerna II: 419 och 420 ha hänvisats till statsutskottet. I övrigt ha propositionen nr 220, motionerna I: 300, I: 301 och I: 443 ävensom motionen II: 444 hänvisats till lagutskottet och tilldelats andra lagutskottet.

I samband med att andra kammaren hänvisat propositionen nr 220 till behandling av statsutskottet och lagutskottet har kammaren till utskotten överlämnat åtskilliga i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttranden.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet ha propositionen nr 220 samt i anledning därav väckta motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl som utöver vad nedan anges anförts till stöd för de genom propositionen nr 220 framlagda förslagen ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

I fråga om ovan omförmälda, inom andra kammaren avgivna yttranden får utskottet hänvisa till kammarens protokoll för den 22 april 1947.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 september 1941 tillkallades samma dag sakkunniga med uppdrag att inom socialdepartementet verkställa utredningar rörande vissa befolkningspolitiska spörsmål. De sakkunniga antogo benämningen 1941 års befolkningsutredning.

Befolkningsutredningen har redovisat sina arbetsresultat i en rad betänkanden och undersökningar, berörande skilda spörsmål av befolkningspolitisk och därmed närbesläktad art. I sitt den 19 januari 1946 avgivna betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. (SOU 1946:5) har utredningen lämnat en sammanfattande översikt av olika av utredningen planerade befolkningspolitiska åtgärder, därvid utredningen jämväl redogjort för förslag, som utredningen i annat sammanhang tidigare framlagt.

Sedermera har befolkningsutredningen avlämnat ett i juli 1946 dagtecknat betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. (SOU 1946:53), i vilket utredningen framlagt vissa synpunkter angående bland annat erforderliga administrativa åtgärder för genomförande av det av utredningen föreslagna barnbidragssystemet.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 juli 1946 ha vidare tillkallats särskilda sakkunniga med uppdrag att inom socialdepartementet utreda frågan angående formerna för utbetalning av de av befolkningsutredningen föreslagna allmänna barnbidragen. Dessa sakkunniga ha i november 1946 överlämnat en utredning i ämnet (SOU 1946:89).

Förenämnda betänkanden ha remissbehandlats i sedvanlig ordning. Frågan om införande av allmänna barnbidrag har därefter varit föremål för ytterligare övervägande inom socialdepartementet med beaktande av bland annat det betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m., som 1945 års statsskatteberedning den 19 november 1946 avlämnat till statsrådet och chefen för finansdepartementet (SOU 1946:79). Ett i nämnda betänkande framlagt förslag till omläggning av inkomstbeskattningen för fysiska personer har nämligen utarbetats under förutsättning av att allmänna barnbidrag komme att införas.

Frågan om införande av allmänna barnbidrag.

Barnkostnaderna.

Barnkostnadernas storlek växla givetvis högst avsevärt mellan enskilda familjer och mellan olika socialgrupper. Befolkningsutredningen har i sitt betänkande om barnkostnadernas fördelning redogjort för vissa undersökningar i ämnet, som utredningen låtit verkställa och vilka såsom bilagor fogats vid betänkandet. Dessa utredningar avse förhållandena inom i huvud-

sak den svenska industriarbetarklassen. De avse sålunda familjer i inkomstlägen mellan 3 000 och 5 000 kronor, boende i städer och industriorter. Utredningarna grundas i huvudsak på den hushållsbudgetundersökning som verkställdes av socialstyrelsen år 1933. För en familj med en årsinkomst år 1933 av omkring 4 000 kronor och 1 à 2 barn skulle enligt beräkningarna behövas en inkomstökning av 700 à 800 kronor för att bibehålla en oförändrad levnadsstandard, om familjen utökades med ett barn i åldern 7—8 år.

Beträffande minimikostnaderna för barnens försörjning har utredningen anfört, att dessa givetvis ligga lägre än de här ovan anförda siffrorna. Utredningen har härutinnan åberopat vissa siffror rörande normalbeloppet av fattigvårdsunderstöden. Siffrorna visa, att under år 1945 understödet för äkta makar på billigaste ort ökades med 240 kronor för vardera av första och andra barnet samt med 180 kronor för varje ytterligare barn. I Stockholm voro motsvarande siffror för första—femte barnet respektive 480, 420, 360, 300 och 240 kronor.

Genomförda stödåtgärder till barnfamiljernas förmån.

De åtgärder, som från samhällets sida vidtagits till förmån för barnfamiljerna har befolkningsutredningen ansett sig kunna fördela i tre grupper, nämligen 1) de socialpolitiska åtgärder, som införts under 1930-talet, till stor del efter förslag av 1936 års befolkningskommission, 2) de förändringar, som vidtagits i beskattningens differentiering efter försörjningsbördan, och 3) de särskilda åtgärder som vidtagits under kristiden. En redogörelse för dessa åtgärder lämnas å s. 12—15 i propositionen.

Beträffande aktuella reformförslag kan nämnas att i fråga om familjernas bostadsfråga har bostadssociala utredningen framlagt vittgående förslag angående den framtida bostadspolitiken. Såsom ett led i denna har utredningen bl. a. föreslagit en statlig bostadssubvention, innebärande ett familjebidrag om 120 kronor per barn till familjer med 2 eller flera barn, ävensom vissa odifferentierade subventionsformer. Familjebidragen skola enligt bostadssociala utredningens förslag utgå till familj med bostad som fyller vissa krav beträffande såväl utrymme som utrustning. Kungl. Maj:t har genom propositionen nr 235 till innevarande riksdag framlagt förslag i denna fråga. I denna proposition föreslås bostadsbidraget utgå med 130 kronor per barn i stället för 120 kronor.

Befolkningsutredningens förslag om allmänna barnbidrag.

Riktlinjer för ett utvidgat stöd åt barnfamiljerna.

Befolkningsutredningen har uttalat att, trots vad som hittills åtgjorts, ett behov föreläge av ytterligare och mera omfattande insatser från samhällets sida i syfte att jämnare fördela kostnaderna för det uppväxande släktet. Angelägenheten härav ökas i samma mån som krigstidens särskilda stöd-

åtgärder efter krigets slut avvecklas. Både de befolkningspolitiska kraven på längre sikt och önskemålet att krisåtgärderna avvecklas på ett sådant sätt att barnfamiljerna icke skadas, motiverar enligt utredningen uppdragandet av riktlinjer för stort upplagda åtgärder för utjämning av barnkostnaderna.

Med hänsyn härtill har befolkningsutredningen i sitt betänkande avhandlat dels stödbehovet vid särskilda tillfällen, främst bosättning och barns-börd, och formerna att tillgodose detta, och dels olika möjligheter att utjämna de löpande barnkostnaderna. I sistnämnda hänseende har utredningen i olika avsnitt behandlat frågan om konsumtionsbundna bidrag till löpande utgifter för barnen, om kollektiva hjälpformer för familjerna och om kontanta barnbidrag.

Befolkningsutredningen har vidare funnit att ett familjebostadsbidrag enligt de grunder som föreslagits av bostadssociala utredningen i dess slutbetänkande icke kunde anses överflödiggöra ett allmänt barnbidrag. Bostadsbidraget kunde i enlighet med hela sin utformning endast successivt förverkligas, medan ett system av kontanta barnbidrag läte sig omedelbart genomföra.

I fråga om av samhället organiserade kollektiva anordningar till barnfamiljernas hjälp — i form av förbättrad förlossningsvård, förebyggande mödra- och barnavård, sjukvård, den halvöppna barnavården, åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn och social hemhjälp — har utredningen funnit dessa icke vara av den art eller omfattning, att de kunna anses minska behovet av allmänna barnbidrag. Däremot har utredningen funnit tydligt, att de kostnadsfria skolmåltiderna komma att lämna familjerna en hjälp av sådan storleksordning, att den icke kan förbises vid diskussionen av behovet av kontanta barnbidrag. För varje barn, som deltar i skolbispisningen, utgör kostnaden enligt utredningens beräkningar 100 kronor om året, vilket också anger storleken av det bidrag till familjerna, som denna verksamhet kan anses innebära. Den lättnad skolmåltiderna innebära för familjerna måste indirekt anses komma även barnen under skolåldern till godo. Kostnaderna för barnen växa emellertid med barnens ålder och måste för de äldre skolbarnen antagas högst väsentligt överstiga de beräknade genomsnittliga barnkostnaderna. Familjernas kvarstående kostnader för barnen äro sålunda enligt utredningens mening så stora, att utöver de fria skolmåltiderna ytterligare bidrag äro väl motiverade.

Kontanta allmänna barnbidrag.

Sammanfattningsvis har befolkningsutredningen anført att av olika stödåtgärder till familjernas förmån man närmast hade anledning att koncentrera sig till tre, vilka kunde anses i mera väsentlig mån minska de kostnader för barnen, som åvila de enskilda familjerna, och därigenom

åstadkomma en utjämning av dessa kostnader. De tre viktigaste åtgärderna i detta sammanhang vore familjebostadsbidragen, de fria skolmåltiderna samt kontanta barnbidrag. Härom har utredningen anfört följande.

Familjebostadsbidragen äro avsedda att utgå med ett belopp av 120 kronor för varje barn i familjer med minst 2 barn och en bostad av godkännbar beskaffenhet. Skolmåltiderna innebära för dem, som deltaga, en naturförmån av ett värde av omkring 100 kronor per år. För de allmänna barnbidragen har utredningen preliminärt räknat med ett belopp av 200 kronor per barn och år. Därest det allmänna barnbidraget utgår till samliga barn och de övriga förslagen förutsättas fullt genomförda, så skulle man härigenom erhålla ett system av stöd åt familjerna av följande innebörd.

För familjer med 1 barn erhålles 200 kronor per år tills barnet uppnår 16 års ålder, ökat med understödet till modern i samband med förlossningen, de förmåner, som kunna erhållas genom institutionerna för den halvöppna barnavården under förskoleåldern, samt förmånen av fri skolmåltid under skolåren m. m.

För familjer med 2 eller flera barn tillkommer bostadsbidraget om 120 kronor per barn. Det totala barnbidraget utgör alltså redan från början 320 kronor för att i skolåldern stiga till 420 kronor per barn.

Enligt befolkningsutredningens uppfattning skulle bidrag av denna omfattning väl vara motiverade ur de synpunkter, som utredningen utgått från. Även avvägningen mellan bostadsbidrag, skolmåltider och kontantbidrag synes utredningen lämplig. I detta sammanhang kan erinras därom, att bostadsbidragets bindning vid bostaden avser att under en kort tid ge en väsentlig bostadspolitisk effekt; sedan denna i huvudsak nåtts, torde en inarbetning av bostadsbidraget i det allmänna kontanta barnbidraget kunna övervägas.

Befolkningsutredningen har emellertid också framkastat tanken på ett barnbidragssystem, begränsat till familjer med mera än ett barn. Härom har utredningen anfört följande.

Utredningen är klar över, att bidrag av den storleksordning, som det här är fråga om, måste ställas i sammanhang med övriga kostnadskrävande sociala reformer, såsom folkpensioneringen, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen ävensom statsutgifterna för andra ändamål. Det kan icke tillkomma utredningen att söka göra en avvägning mellan alla aktuella förslag på dessa olika områden. Därest en befolkningspolitik av den omfattning, som utredningen här tänkt sig, icke skulle anses möjlig för att för närvarande genomföra, vill utredningen i varje fall förordna, att barnbidrag om 200 kronor per barn och år omedelbart införas för alla barn utom det första i varje familj. Utredningen betraktar en sådan anordning endast som ett provisorium, som snarast bör avlösas av ett fullt utbyggt barnbidragssystem.

Mot den antydda begränsningen av barnbidragssystemet kunna enligt befolkningsutredningen anföras olika skäl. En begränsning av barnbidragen till familjer med flera barn innebär sålunda icke med säkerhet, att bidragen komme att utgå till dem som äro i störst behov av sådant stöd. Jämförelser mellan relativt välsituerade flerbarnsfamiljer, vilka erhålla bidrag, och fattigare enbarnsfamiljer, vilka äro uteslutna, måste te sig stötande. Vill

man icke acceptera en inkomstprövning, framstår alltså en begränsning efter barnantal icke som rimlig.

Befolkningsutredningen har i första hand föreslagit ett kontant barnbidrag om 200 kronor per barn och år. Till närmare motivering för att ett dylikt bidrag göres enhetligt har utredningen anfört i huvudsak följande.

Barnkostnaderna stiga med barnens ålder. Tages hänsyn jämväl till arbetet med barnens vård och tillsyn, vilket naturligen är störst för de yngsta barnen, minskas dock skillnaden i den totala barnkostnaden för barn av olika åldrar. Härjämte bör beaktas, att vissa samhällseliga förmåner, främst skolmåltiderna, i större utsträckning hänföra sig till skolbarnen än till de mindre barnen.

Kostnaderna för barnen variera emellertid icke endast med barnens ålder utan också med antalet barn i familjerna. Hushållsarbetet är icke direkt proportionellt mot antalet hushållsmedlemmar; i ett större hushåll äro möjligheterna att tillvarataga matrester större, i en flerbarnsfamilj kunna yngre syskon övertaga de äldres urvuxna kläder och så vidare. Kostnaden per barn är därför mindre i ett stort hushåll än i ett litet. De av utredningen föreslagna allmänna barnbidragen äro emellertid icke avsedda och kunna icke beräknas komma att täcka mer än en del av barnkostnaderna, och detta även om de sammanräknas med i andra former utgående förmåner. Den andra delen får även i fortsättningen bäras av familjerna. Under sådana förhållanden blir en växande barnskara också en växande belastning på den enskilda familjens ekonomi och flerbarnsfamiljen kommer alltjämt att vara mera pressad än en familj med ett mindre barnantal. Det finnes således snarast motiv för att lämna den en högre kompensation för kostnaderna för barnen. En sådan högre kompensation erhålles, om bidraget göres enhetligt för alla barn.

Befolkningsutredningen har föreslagit, att barnbidragen icke skola vara dyrortsgraderade utan utgå med enhetligt belopp över hela riket.

Beträffande frågan om begränsning av barnbidragen efter inkomstgränser har befolkningsutredningen förklarat sig betrakta barnbidragen som ett led i en politik, syftande till att åstadkomma en rättvisare fördelning av barnkostnaderna, motiverade lika mycket ur befolkningspolitiska och rättvisesynpunkter som från socialpolitiska och humanitära utgångspunkter. En begränsning med hänsyn till inkomstens storlek skulle, särskilt om avgränsningen gjordes snäv, ge barnbidragen en annan prägel än utredningen avsett.

Befolkningsutredningen har föreslagit att vid införande av allmänna barnbidrag enligt utredningens huvudförslag de i nuvarande statsbeskattning förekommande skattefria avdragen för barn slopas. Utredningen har emellertid tillika framlagt ett alternativt förslag innebärande att, utan rubbning av skattesystemet, barnbidragens storlek anpassas efter den nu gällande skattedifferentieringen. Rörande denna fråga om sambandet mellan barn-

bidragssystemet och skattesystemet hänvisas till den följande framställningen.

Utredningen har i detta sammanhang framhållit, att de föreslagna barnbidragen icke böra beskattas.

Vid utformandet av sitt förslag till allmänna barnbidrag har befolkningsutredningen utgått från att bidrag skulle utgå från och med kalenderåret efter barnets födelse till och med det kalenderår, under vilket barnet fyller 16 år. Efter särskild ansökan skulle barnbidrag dock kunna åtnjutas under ytterligare två år i sådana fall då barnet är ur stånd att genom egna inkomster i mera avsevärd grad bidraga till sitt uppehälle. Utsträckning till 18-årsåldern vore motiverad för dem som undergå vidare utbildning, men jämväl därav att barnavdrag vid beskattningen åtnjutes för barn upp till 18 års ålder. Barnbidrag för 16—18-åring borde bortfalla, då vederbörandes inkomst av arbete — jämväl sådant som utfördes inom föräldrahemmet — uppskattas till belopp överstigande 600 kronor.

Yttranden över befolkningsutredningens förslag.

För innehållet i yttrandena redogöres å s. 27—37 i propositionen, till vilken redogörelse utskottet får hänvisa.

Barnbidragen och skattesystemet.

Nuvarande skattefria avdrag.

Samhället lämnar för närvarande det största bidraget till en utjämning av barnkostnaderna i form av den skattedifferentiering som åstadkommes genom de skattefria avdragen för barn. Innebörden av detta system och dess verkningar ha utförligt redovisats i 1945 års statsskatteberednings betänkande (s. 89—92 och 104—107), vartill här må i huvudsak hänvisas. Skattelättnaden genom barnavdragen är i de lägsta inkomstklasserna obetydlig. Flerbarnsfamiljer i dessa inkomstlägen kunna icke till fullo utnyttja avdragen mer än för första eller andra barnet. I ortsgrupp V kan ännu vid en inkomst, motsvarande ett taxerat belopp å 8 000 kronor, barnavdraget icke fullt utnyttjas för fjärde barnet. Skattelättnaden för barnavdragen ökas vidare vid stigande inkomst för att vid mycket höga inkomster nå betydande belopp. Detta sammanhänger givetvis med skatteskalans progressiva utformning.

Befolkningsutredningen.

Befolkningsutredningen har, enligt vad av det tidigare anförda framgår, föreslagit att vid införande av allmänna barnbidrag de inom statsbeskattningen nu förekommande barnavdragen skola slopas. Till stöd härför har utredningen anført, att då barnfamiljerna skulle beredas förmåner, samhället icke hade anledning att bidraga till mer än kostnaden för en av sam-

hället accepterad minimistandard; i vart fall måste garanterandet av en sådan minimistandard föregå införande av speciella förmåner för barn inom mera bemedlade familjer. Den schematiska rättvisa, som erhöles genom ett för varje barn lika stort bidrag oberoende av föräldrarnas inkomst, måste också tillerkännas ett betydande värde.

Utredningen har emellertid tillika framlagt ett alternativt förslag, närmast tänkt såsom ett provisorium i avbidan på barnavdragens slopande och innebärande att, utan rubbning av skattesystemet, barnbidraget anpassas efter den nu gällande skattedifferentieringen. Enligt detta alternativ skola barnbidrag utgå oavkortat till familjer, för vilka de skattefria avdragen icke innebära några fördelar, eller sålunda för de lägsta inkomstgrupperna. Vid något högre inkomster minskas barnbidraget med den skattelättnad, som de skattefria avdragen medföra, för att helt upphöra vid inkomstlägen, där skattelättnaden uppgår till barnbidragets belopp.

Yttranden över befolkningsutredningens förslag.

För innehållet i yttrandena redogöres å s. 40—43 i propositionen, till vilken redogörelse utskottet får hänvisa.

1945 års statsskatteberedning.

I sitt betänkande med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m. (SOU 1946: 79) har 1945 års statsskatteberedning utgått från, att befolkningsutredningens förslag om införande av kontanta allmänna barnbidrag å 200 kronor per barn och år skulle genomföras och i samband därmed de skattefria barnavdragen slopas i fråga om den direkta statliga beskattningen.

Till skatteberedningens betänkande har herr *Sundén* anfört reservation, däri han förordat, att barnbidrag skulle utgå först från och med andra barnet men att samtidigt rätt skulle föreligga att efter därom framställt yrkande med avstående av barnbidraget erhålla barnavdrag vid beskattningen. I detta särskilda yttrande har vidare bland annat anförts följande:

Den reform av familjebeskattningsystemet, som enligt mitt förmenande är ur befolkningspolitisk synpunkt motiverad, bör i första hand gå ut på att åstadkomma en utjämning av försörjningskostnaderna inom samma inkomstskikt mellan flerbarnsfamiljer och barnlösa familjer respektive ensamstående, icke däremot en utjämning mellan olika inkomstskikt. Beredningens övriga ledamöter ha visserligen uttalat, att föreliggande olikheter i fråga om familjeförhållanden och försörjningsbörda på ett eller annat sätt böra bli beaktade ehuru annorledes än inom skattesystemets ram, men de ha enligt min mening icke anvisat någon tillfredsställande utväg för lösningen av denna fråga.

Yttranden över skatteberedningens förslag.

För innehållet i yttrandena redogöres å s. 47—48 i propositionen, till vilken redogörelse utskottet får hänvisa.

Barnbidragsverksamhetens allmänna utformning.

Befolkningsutredningen.

Befolkningsutredningen har framhållit, att tanken vore att de allmänna barnbidragen automatiskt skulle — exempelvis genom postverket — tillställas familjerna kvartals- eller månadsvis. Bidragen skulle utbetalas till barnens föräldrar eller dem som i deras ställe hade vård om dem. Endast där föräldrarna kunde förmodas använda bidragen på mindre lämpligt sätt borde i stället barnavårdsnämnden äga bestämman om deras användning. Bidragen borde i regel adresseras till modern, som närmast kunde anses ha tillsynen över barnen och familjens hushållning. I sådana fall, då barnet för längre tid intagits på anstalt, där vården helt betalades av det allmänna, borde uppenbarligen föräldrarna icke uppbära något barnbidrag, utan detta i stället utbetalas till vårdanstalten.

I anslutning till dessa uttalanden har befolkningsutredningen anfört, att den prövning som skulle föregå utanordningen av barnbidragen kunde inskränkas till ett minimum. Beträffande bidragen till barn över 16 år fordrades dock en undersökning av barnets ekonomiska förhållanden i samband med prövning av den ansökning, som här vore erforderlig. I princip skulle denna prövning endast behöva avse förekomsten av bidragsberättigat barn. Detta innebure emellertid i fråga om barn, som fyllt 16 år, även en prövning huruvida barnet vore ur stånd att genom egna inkomster i mera avsevärd grad bidra till sitt uppehälle. Utredningen hade nämligen tänkt sig att hithörande bestämmelser skulle utformas i nära anknytning till den nuvarande skattelagstiftningens. Beträffande förfarandet i ifrågavarande fall har utredningen anfört följande.

För att komma i åtnjutande av bidrag under kalenderår, då vederbörande fyller 17 eller 18 år, skulle erfordras särskild ansökan. Det kommunala organet för barnbidragsverksamheten skulle ha att mottaga sådana ansökningar, kontrollera i dem lämnade uppgifter och införskaffa sådan ytterligare utredning, som kan erfordras för ansökningarnas bedömning. Någon egentlig behovsprövning skulle det härvid icke vara fråga om utan endast en utredning rörande i vad mån förutsättningarna för erhållandet av bidrag kunna anses föreligga eller icke. Prövningen skulle sålunda närmast vara av formell natur, liknande den, som taxeringsmyndigheterna för närvarande företaga. Då det här rör sig om bidrag, som helt tänkas utgå av statsmedel, och då det framstår som önskvärt, att de nya bestämmelserna redan från början erhålla en i möjligaste mån likformig tillämpning i olika orter, vill utredningen föreslå, att det kommunala organets befattning härmed endast blir av utredande art och att beslutanderätten förbehålles länsorgan.

Befolkningsutredningen har föreslagit, att länsstyrelsen skall fungera som beslutande organ i dessa fall.

Enligt vad befolkningsutredningen vidare anfört, måste före utbetalningen av barnbidrag — utöver fastställandet av förekomsten av bidrags-

berättigat barn — en prövning såtillvida ske att det måste bestämmas vem som skall ha rätt att uppbära barnbidraget (bidragsmottagaren). Med hänsyn till att syftet med förslaget vore, att bidragen skulle komma barnen till godo, har utredningen för denna prövning som en allmän grundsats uppställt att bidraget skall utgå till den, som vårdar eller fostrar barnet. Utredningen har ingående behandlat de förhållanden, som borde beaktas vid tillämpningen av denna princip, och därvid skilt mellan tre olika grupper barn, nämligen 1) barn som fostras hos föräldrarna, 2) fosterbarn enligt 7 kap. barnavårdslagen samt 3) omhändertagna eller å anstalt vårdade barn.

Beträffande barn som fostrades hos föräldrarna har befolkningsutredningen framhållit, att de största garantierna för att barnbidragen komme barnen och hela familjens hushållning till del erhöles, om barnbidraget utbetalades till modern. Härigenom skulle också husmödrarnas ställning inom familjen och samhället stärkas. Huvudregeln för barn i bestående äktenskap skulle sålunda vara, att barnbidraget skulle utgå till modern. Utredningen har dock förutsatt, att barnavårdsnämnd i undantagsfall skulle kunna besluta om bidragets användning.

Beträffande fosterbarnen har befolkningsutredningen föreslagit, att barnbidraget skulle tillkomma den som vårdar och fostrar barnet, d. v. s. fosterföräldrarna och i första hand fostermodern. Med hänsyn till den kontroll över fosterbarnens vård, som barnavårdsnämnd skall utöva, ville utredningen dock förorda, att det i varje särskilt fall skulle tillkomma barnavårdsnämnden att bestämma över sättet för utanordningen av bidrag till fosterbarn.

Vad slutligen angår den tredje gruppen av barn eller sådana, som antingen äro omhändertagna för samhällsvård eller skyddsuppfostran eller vårdas och fostras å anstalt, har befolkningsutredningen ansett, att beträffande barn omhändertagna för samhällsvård eller skyddsuppfostran bidraget skulle utgå till den barnavårdsnämnd, som vidtagit ifrågavarande åtgärd beträffande barnet. För barn, som vårdades och fostrades å anstalt, vore läget mera komplicerat. I den mån sådan anstalt dreves av staten och vården där vore kostnadsfri borde något barnbidrag icke utgå. För barn som vårdades å andra anstalter borde frågan om vem som skulle uppbära barnbidraget avgöras från fall till fall. Om föräldrarna genom avgifter helt eller till betydande del betalade vården, borde bidragen utgå till dem.

I fråga om det organisatoriska handhavandet av barnbidragsverksamheten har befolkningsutredningen för handhavande av bland annat den prövning, som i det föregående omtalats, förordat tillsättande av en ny familjesocial nämnd i varje kommun, förslagsvis kallad *f a m i l j e n ä m n d*. På denna skulle läggas dels vissa familjevårdande uppgifter och dels de uppgifter, som för närvarande åvila barnavårdsnämnd.

Länsstyrelsen föreslås skola vara besvärsinstans i ärenden angående allmänna barnbidrag. Dess beslut borde i sin tur kunna överklagas under samma förutsättningar som gälla för länsstyrelses beslut i socialhjälp- och

barnvårdsärenden. Högsta instans skulle därvid i allmänhet bli kammar-rätten.

Såsom centralorgan för de av utredningen förordade familjevårdande uppgifterna förutsättes socialstyrelsen skola fungera. Socialstyrelsen borde såsom central tillsynsmyndighet utfärda råd och anvisningar beträffande barnbidragsverksamheten.

Befolkningsutredningen har vidare diskuterat olika alternativ för den tekniska utformningen av utbetalningssystemet för barnbidragen. Utredningen finner två linjer tänkbara, den ena att anordna utbetalning lokalt och i så fall närmast genom något kommunalt organ, som i saken borde upptaga samarbete med den lokala sjukkassan, den andra åter att centralisera utbetalningen. I senare fallet kunde centraliseringen tänkas driven mer eller mindre långt, antingen till länscentraler eller till en central för hela riket. I sistnämnda fall borde systemet för utbetalningen av folkpensionerna kunna i tillämpliga delar kopieras. Utredningen har emellertid icke ansett sig kunna taga ställning beträffande utformningen av utbetalningssystemet utan föreslagit att denna fråga gjordes till föremål för särskild utredning genom på området sakkunniga.

Yttranden över befolkningsutredningens förslag.

För innehållet i yttrandena redogöres i propositionen å s. 64—72, till vilken redogörelse utskottet får hänvisa.

De särskilda utbetalningssakkunniga.

De sakkunniga ha endast i största korthet berört frågan, till vem barnbidraget skall utbetalas. De sakkunniga ha härvid förutsatt att ett lokalt organ skall för varje barn påföra en bidragsmottagare. I huvudsak ha de sakkunniga godtagit vad befolkningsutredningen anfört om valet av bidragsmottagare. I ett avseende ha dock de sakkunniga förordat en avvikelse från de av befolkningsutredningen angivna riktlinjerna i denna del. En majoritet av de sakkunniga (herrar *Andersson* och *Helin*) har nämligen ansett, att bidraget borde, där särskilda skäl icke föranledde till annat, utbetalas till fadern, som i regel vore den som ansvarade för familjens ekonomi; ett annat förfarande skulle uppfattas som en markerad brytning med vad som vore gängse sed inom svenska familjer och därigenom kunna vålla slitningar. Den tredje av de sakkunniga (herr *Cederwall*) har icke ansett skäl föreligga att på denna punkt frångå befolkningsutredningens uppfattning, att bidraget borde utbetalas till modern, som i allmänhet skötte hemmet och familjens hushållning.

Beträffande den tekniska utformningen av utbetalningssystemet för barnbidragen ha de sakkunniga i anslutning till vad befolkningsutredningen härutinnan anfört övervägt frågan om central eller lokal utbetalning. Anmärkas må, att de sakkunniga funnit, att även vid en lokal

utbetalning det lokala organet icke borde handhava några medel utan endast utskriva särskilda anvisningar på barnbidragen, vilka — jämte en förteckning på anvisningarna — vid varje utbetalningstillfälle skulle överlämnas till vederbörande postanstalt. Dessa anvisningar skulle sedan utbäras och inlösas genom postverket. Efter inlösen skulle anvisningarna och förteckningen översändas till det centrala organet för revision.

På anhållan av de sakkunniga har ett särskilt utredningsorgan inom generalpoststyrelsen avgivit en promemoria angående den tekniska utformningen och kostnadsberäkningen av olika alternativa förslag till utbetalningssystem, avseende såväl central som lokal utbetalning. Promemorian har såsom bilaga fogats till de sakkunnigas betänkande (s. 42—100).

På grundval av vad som framkommit vid den inom generalpoststyrelsen sålunda verkställda utredningen ha de sakkunniga uttalat, att för posten merbelastningen, såväl vad kostnader som personal beträffade, av att, utom de verket i varje fall åliggande uppgifterna, även sköta för barnbidragens utbetalning nödvändig registerföring och utfärda anvisningar vore så förhållandevis ringa, att posten ur sina synpunkter kunde vara villig att påtaga sig utbetalningen. Härigenom vunnes även för posten viktiga fördelar med bättre kontroll över utfärdandet och säkrare garantier för att anvisningarna bleve riktiga. För det allmänna vunnes bland annat en automatisk kontroll över att dubbelutbetalningar icke skedde.

De sakkunniga ha härefter framhållit, att skillnaden i arbete mellan de båda alternativen däremot vore av verklig betydelse för nämnderna.

Yttranden över de utbetalningssakkunnigas förslag.

För innehållet i yttrandena redogöres å s. 78—87 i propositionen, till vilken redogörelse utskottet får hänvisa.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen bland annat anfört, att det framginge av utredningar att år 1940 den övervägande delen av landets barnfamiljer hade en inkomst understigande 3 000 kronor. Eftersom barnen vore de som en gång skulle övertaga samhället och föra den levande generationens verk vidare, vore det uppenbarligen av största betydelse för samhällets framtida utveckling under vilka förhållanden barnen finge leva och växa upp. Därmed vore emellertid också klart, att barnens försörjning vore en hela samhällets angelägenhet. Bördan därav måste i viss utsträckning fördelas på samhällets alla medborgare efter de grunder som i allmänhet tillämpades för medborgarnas bidrag till kostnaden för gemensamma angelägenheter.

Skattedifferentieringen vore i sin nuvarande utformning ett högst ofull-

ständigt instrument för att åstadkomma en fördelning av barnkostnaderna. Den avsåge endast den direkta beskattningen; i fråga om den indirekta beskattningen finnes det grundad anledning antaga, att den proportionsvis drabbade hårdare ju större en familj vore. Men även differentieringen av den direkta beskattningen hade endast för ett mindretal av barnfamiljerna någon verklig effekt. Med rådande inkomstförhållanden kunde familjer i lägre inkomstkikt icke alls eller endast delvis utnyttja de skattefria avdrag från inkomsten, genom vilka skattedifferentieringen åstadkommes. Enligt departementschefens mening borde därför befolkningsutredningens förslag om kontanta allmänna barnbidrag realiseras.

I avseende å frågan om behovs- eller inkomstprövning har departementschefen framhållit, att det stora flertalet barnfamiljer i vårt land befunde sig i en sådan ekonomisk situation, att behov av ytterligare stödåtgärder föreläge. Skulle man utgå från att endast de mest behövande borde erhålla bidrag till barnkostnaderna av det allmänna, skulle man endast i begränsad omfattning åstadkomma en sådan omfördelning av barnkostnaderna som åsyftades. En behovs- eller inkomstprövning måste fördenskull göras mycket liberal. Därmed bortföle ett av skälen för att införa en sådan prövning, nämligen att man därigenom vunne en begränsning av kostnaderna. Departementschefen förordade att de ytterligare förmåner, som skulle beredas barnfamiljerna, icke gjordes beroende av någon behovs- eller inkomstprövning utan gjordes lika för alla familjer, oavsett inkomstens storlek.

Beträffande frågan om enhetligt bidrag till alla barn har departementschefen bland annat anfört:

»Befolkningsutredningens förslag att barnbidraget skall utgå med enhetligt belopp oberoende av barnens antal och ålder har lämnats praktiskt taget utan erinran i remissvaren. I och för sig torde det väl förhålla sig så att barnkostnaderna genomsnittligt sett stiga med barnens ålder. Då emellertid, såsom befolkningsutredningen anmärkt, merkostnaden för barn i skolåldern i viss mån kompenseras genom de fria skolmåltiderna och dessutom arbetet med barnens vård och tillsyn minskar med deras stigande ålder, synes anledning saknas att genomföra någon differentiering av bidragens storlek efter barnens ålder. På de skäl befolkningsutredningen anfört torde vidare barnbidragen böra vara lika stora för varje barn oavsett antalet barn i familjen.»

I fråga om barnbidragen och skattesystemet har departementschefen bland annat anfört:

»Såvitt angår betydelsen ur barnkostnadsutjämningsynpunkt av frågan om barnavdragens avskaffande i samband med införandet av allmänna barnbidrag har mot förslaget härom bland annat anförts, att barnavdragen tjänade att inom samma inkomstkikt utjämna barnkostnaderna mellan de barnlösa och barnfamiljerna, medan barnavdragens ersättande med barnbidrag endast skulle utjämna barnkostnaderna mellan olika inkomstkikt, i

det att barnfamiljerna med hög inkomst finge deltaga i utjämnandet av barnkostnaderna för familjer med ringa eller ingen inkomst. Emellertid komma ju barnbidragen städse att medföra en differentiering även mellan familjerna i samma inkomstskikt, i det att barnfamiljens inkomst kommer att vara lika mycket högre än den barnlösa familjens som barnbidragen. Då barnbidragen förutsättas bli skattefria, kommer detta att gälla även den behållna inkomsten, sedan skatten frånräknats. Den merinkomst barnbidragen medför kommer vidare alltid att vara lika stor oavsett i vilket inkomstläge familjen befinner sig. Uppenbarligen saknar samhället anledning att ersätta större del av barnkostnaderna för dem som ha högre inkomster och förden-skull också lättare att försörja barnen. Att måhända i dessa familjer barnkostnaderna faktiskt äro mycket större än i fattigare familjer kan icke förtaga det rättvisa i en för alla inkomstklasser lika stor kompensation för barnens uppfostran och försörjning.

På grund av det anförda kan jag för min del icke finna, att ur barnkostnadsutjämningsynpunkt anledning finnes att bibehålla barnavdragen vid den statliga beskattningen, därest allmänna barnbidrag införas. Av vad jag anført följer emellertid också, att anledning saknas att utforma barnbidragssystemet så, att bidragens belopp bliva beroende av skattens storlek eller att medge den skattskyldige rätt att mot avstående av barnbidraget åtnjuta barnavdrag vid beskattningen. Intetdera av dessa system tillgodoser nämligen de rättvisesynpunkter, vilka jag i det föregående funnit böra vara vägledande i fråga om metoderna för en utjämning av barnkostnaderna.»

Departementschefen har beträffande barnbidragens storlek framhållit, att denna fråga väsentligen vore ett avvägningsspörsmål och att han för sin del förordade, att beloppet bestämdes till 260 kronor om året.

Beträffande frågan om barnbidrag till barn i åldern 16—18 år har departementschefen bland annat anført:

»Förslaget om en utsträckning av barnbidragssystemet att i viss omfattning avse även dessa barn har av befolkningsutredningen väsentligen motiverats med en hänvisning till de grunder, efter vilka enligt gällande bestämmelser om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skattskyldig äger rätt till familjeavdrag för barn. Härutinnan gäller som huvudregel att skattskyldig äger åtnjuta sådant avdrag, därest han under beskattningsåret haft hemmavarande eller av honom helt eller delvis underhållet barn under 18 år, vilket icke haft minst 600 kronors inkomst. Befolkningsutredningen har uttalat, att en tillämpning av motsvarande grundsats i fråga om barnbidragen skulle innebära, att detta bidrag fölle bort, när vederbörandes inkomst av arbete — jämväl sådant som utfördes inom föräldrahemmet av hemmavarande ungdomar i här avsedd ålder — uppskattades till belopp överstigande 600 kronor. Av vad befolkningsutredningen i övrigt i detta sammanhang yttrat framgår icke tydligt huruvida enligt utredningens mening inkomst av eget kapital i förevarande fall borde jämsställas med inkomst av

arbete. Att så bör ske synes emellertid vara en logisk konsekvens av de skäl som närmast förestavat förslaget.

I några remissyttranden har beträffande den av befolkningsutredningen sålunda uppställda förutsättningen för barnbidrag i förevarande fall framhållits, att densamma skulle innebära en orättvisa mot sådana ungdomar, som tagit förvärvsarbete för att få medel till att samtidigt fortsätta sina studier. Därest den stipulerade inkomsten härvid uppnås, skulle barnbidrag icke utgå, medan däremot sådant bidrag skulle utbetalas såsom ett extra tillskott till förekommande understöd från föräldrar eller det allmänna, om detta understöd vore tillräckligt för att försörja vederbörande under studietiden. Dessa anmärkningar kunna icke fränkännas ett visst berättigande. Den föreslagna regeln är emellertid såvitt jag kan finna önskvärd med hänsyn till de skattefria avdragens ersättande med allmänna barnbidrag. De familjer, i vilka finnes studerande ungdom i ifrågavarande åldersklasser, skulle eljest i många fall — såsom närmare framgår av den förut lämnade framställningen av förslagets ekonomiska verkningar — komma i sämre läge i beskattningshänseende än tidigare. Att generellt låta barnbidragen utgå ända till dess barnet fyllt 18 år, såsom ifrågasatts i något yttrande, synes mig däremot ej böra komma i fråga.

Jag förordar alltså, att barnbidrag skola utgå för barn i åldern 16—18 år enligt de av befolkningsutredningen angivna riktlinjerna. Särskilt med hänsyn till att den här nödvändiga prövningen av barnets förhållanden — en prövning, som enligt min mening bör kunna anförtros barnavårdsnämnderna — i allmänhet måste äga rum innan ännu de faktiska omständigheterna, inkomstens storlek o. s. v., äro bekanta, bör emellertid icke stadgas någon viss maximal årsinkomst, som icke får överskridas, om ej barnbidraget skall indragas. I stället torde regeln böra utformas så, att barnbidrag för ifrågavarande barn må utgå, därest barnet kan antagas på grund av fortsatt utbildning, sjukdom eller av annan anledning icke kunna genom eget arbete i mera avsevärd mån bidraga till sitt uppehälle och ej heller äger egna tillgångar av betydelse. Vid prövningen bör beaktas att, såsom socialstyrelsen påpekat, en årsinkomst av 600 kronor numera icke täcker de huvudsakliga kostnaderna för uppfostran av ett barn i här ifrågavarande åldersklasser. Först om barnet kommer upp till en arbetsinkomst av omkring 1 000 kronor om året torde det få anses vara i stånd att i mera avsevärd mån bidraga till sitt uppehälle.»

Beträffande frågan om vem som skall vara mottagare av barnbidraget har departementschefen anfört, att barnbidraget borde utbetalas till modern, enär man därigenom med större säkerhet kunde räkna med att bidraget verkligen komme barnet till godo och finge den standardhöjande effekt som avsåges. Modern hade också i allmänhet större möjligheter än fadern att personligen utkvittera beloppet. Departementschefen kunde icke förorda, att föräldrarna själva finge avgöra vem av dem som skulle uppbära bidraget.

Som en generell regel borde gälla att, därest båda föräldrarna hade vårdnaden om sitt barn, modern skulle äga rätt till barnbidraget. Motsvarande regel borde gälla i fråga om adoptivbarn. I enlighet med befolkningsutredningens förslag borde det tillkomma barnavårdsnämnden att bestämma över sättet för utanordnande av barnbidrag för fosterbarn. Som allmän regel för prövningen borde emellertid gälla, att fostermodern i första hand skulle anses ha rätt till bidraget.

Departementschefen har vidare anfört:

»Har barnet däremot efter omhändertagandet placerats på barnhem eller annan anstalt, skall nämnden givetvis äga uppbära barnbidraget och med detsamma täcka sådana vårdavgifter för barnet, för vilka nämnden i första hand svarar. Motsvarande bör gälla om fattigvårdssamhälle bestrider kostnaden för anstaltsvård av barn. Hänsyn till barnbidragets belopp skall givetvis tagas, då kommunen eller fattigvårdssamhället i mån av befogenhet kräver ut ersättning av enskild person, annan kommun, landsting eller staten, som i sista hand ansvarar för ifrågavarande kostnader. Barnbidraget kan på detta sätt indirekt komma även föräldrarna till omhändertagna barn till godo. Har barnet placerats på anstalt av föräldrarna själva och dessa genom erläggande av vårdavgifter direkt betala vården, bör givetvis barnbidraget utgå i vanlig ordning.

I några yttranden har ifrågasatts att, då barnbidraget hade till syfte att åstadkomma en standardhöjning för barnens del, denna standardhöjning beträffande anstaltsbarnen borde åvägbringas genom att bidraget utbetalas till anstaltens föreståndare. Till denna uppfattning kan jag ej ansluta mig. Det får anses åligga huvudmännen för respektive anstalter att tillse att de på anstalten omhändertagna barnen erhålla vård och fostran av den minimistandard, som genom barnbidragens införande avses komma alla barn till del.

Det sagda gäller även statliga anstalter, där vården är kostnadsfri. Såsom befolkningsutredningen framhållit skulle det emellertid innebära en onödig dubbelföring att överhuvudtaget låta barnbidrag utgå för de barn, som vårdas på sådana anstalter t. ex. de flesta blinda och dövstumma barn i skolåldern. Barnbidrag bör fördenskull ej utgå för tid varunder barn är intaget i sådan anstalt som här avses. I den mån å dylika anstalter intagna barn under ferier vistas i föräldrahemmet kan det ifrågakomma, att barnbidrag för det kvartalet i vanlig ordning utgår till modern eller annan bidragsberättigad.

Befolkningsutredningen har i ett väsentligt avseende förordat en avvikelse från huvudregeln, att barnbidraget skall kontant utbetalas till den som vårdar och fostrar barnet d. v. s. i regel modern. För sådana fall, då anledning funnes till antagande att ett till modern utbetalat bidrag icke skulle komma att användas till barnets bästa, har utredningen nämligen förutsatt, att bidraget omhändertages av barnavårdsnämnden för att

begagnas på ett för barnet lämpligt sätt, till exempel till inköp av skodon och kläder. Utredningen har framhållit, att en sådan åtgärd av nämnden borde anses som ett ingrepp av nära nog samma natur som omhändertagande av barn för skyddsuppfostran eller samhällsvård och därför endast företagas, då starka skäl därför föreläge. Vad befolkningsutredningen sålunda föreslagit är tydligen avsett att i förekommande fall gälla även om barnets fader eller förmyndare är bidragsmottagare.

Den av befolkningsutredningen sålunda föreslagna regeln synes mig vara av värde som ett komplement till barnavårdslagens bestämmelser om omhändertagande av barn, som i hemmet utsättas för vanvård. Regeln kan måhända möjliggöra att sådant omhändertagande stundom ej behöver ske, därför att den varning som omhändertagandet av det kontanta barnbidraget innebär visar sig vara tillfyllest för föräldrarnas tillrättaförande. Särskilt torde detta gälla om åtgärden förknippas med ett förordnande om övervakning. Jag vill därför i princip förorda att den föreslagna regeln lagfästes.

I fråga om valet av utbetalningssystem för barnbidragen hade särskilt tillkallade sakkunniga förordat utbetalning genom ett centralt organ, och det övervägande antalet remissinstanser ha anslutit sig till de sakkunnigas uppfattning på denna punkt. Endast i några få yttranden har i stället förordats en utbetalning genom lokala organ. De sakkunniga ha till stöd för sin uppfattning anfört, bland annat, att för de lokala organen ett decentraliserat utbetalningssystem skulle medföra ett väsentligt merarbete. Jag är icke övertygad om riktigheten av denna uppfattning. Såsom tidigare nämnts, torde förarbetet för uppläggande av för utbetalningen erforderliga register bliva detsamma vare sig utbetalningen skall skötas centralt eller lokalt. Skillnaden i nämndernas arbete skulle bestå däri att vid en lokal utbetalning nämnderna skulle vara nödsakade att — utöver utskrivandet av anvisningar å barnbidragen — föra för utbetalningen erforderliga register, under det att enligt de sakkunnigas uppfattning så icke skulle behöva ske vid en central utbetalning, där registerföringen kunde ske centralt. För min del håller jag dock före att även vid en central utbetalning de lokala nämnderna skulle för att kunna besvara förfrågningar och hålla nödig kontakt med verksamheten vara nödsakade att, åtminstone i viss omfattning, ordna en registerföring. Vid sådant förhållande torde för kommunernas vidkommande den centrala utbetalningen icke medföra en så väsentlig arbetsbesparing att hänsyn därtill bör tagas vid valet av utbetalningssystem.

Det torde vara uppenbart att såväl den centrala som den lokala utbetalningen har sina fördelar. Vid en central utbetalning kunna maskinella anordningar utnyttjas i avsevärd omfattning och den centrala registreringen av alla barn och bidragmottagare måste innebära vissa fördelar. Å andra sidan lär det icke kunna undvikas att vid en central utbetalning det kommer att krävas en omfattande skriftväxling mellan det centrala utbetalnings-

organet och de lokala nämnderna. Till förmån för en lokal utbetalning talar särskilt att det för allmänheten måste te sig naturligare och enklare att vid förfrågningar och dylikt kunna vända sig till ett lokalt organ, som omedelbart kan föranstalta om erforderliga åtgärder i ena eller andra riktningen. Särskilt i fråga om den första tiden efter barnbidragssystemets införande torde denna synpunkt böra tillmätas betydelse.

Ett avgörande skäl för att välja ett system med lokal utbetalning är emellertid att tidpunkten för barnbidragssystemets ikraftträdande måhända måste förskjutas, därest ett centralt utbetalningssystem väljes. Det är härvid att märka, att vid ett centralt utbetalningssystem måste, sedan det förberedande uppläggningsarbetet avslutats ute i kommunerna, uppläggas för hela landet gemensamma register över alla barn och alla bidragsmottagare. Vid ett lokalt utbetalningssystem kan däremot registerarbetet utföras i omedelbar anslutning till förberedelsearbetet. Härtill kommer att vissa svårigheter kunna yppas i fråga om anskaffning av erforderlig maskinell utrustning för det centrala utbetalningssystemet. Även lokal- och personalfrågor synas kunna vålla bekymmer. Då det enligt min uppfattning är av synnerlig vikt att barnbidragssystemet får börja fungera redan från 1948 års ingång vill jag för min del bestämt förorda, att — i vart fall vid barnbidragssystemets införande — handhavandet av utbetalningen anförtros de lokala organen. Detta innebär, såsom tidigare antytts, att åt barnavårdsnämnderna uppdrages att, utöver det förberedande arbete varom tidigare talats, upplägga för utbetalningen erforderliga register och med ledning av dessa svara för ut-anordningen av bidragen. För det tekniska arbetet med utbetalningen torde det i regel vara lämpligt att barnavårdsnämnden anlitar annat kommunalt organ som har vana och erfarenhet av liknande arbete. I fråga om detalj-utformningen av utbetalningssystemet torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter. I stort sett torde de sakkunnigas förslag till ett decentraliserat utbetalningssystem därvid kunna tagas till utgångspunkt.»

Departementschefen har anslutit sig till befolkningsutredningens förslag att socialstyrelsen skall vara rådgivnings- och tillsynsorgan för barnbidragsverksamheten.

Förslaget att besvär över barnavårdsnämndernas beslut i första hand skola prövas av länsstyrelserna har icke föranlett någon erinran från departementschefens sida. Departementschefen har framhållit, att inkopplandet av en mellaninstans syntes önskvärt för att icke högsta besvärinstansen i barnbidragsärenden skulle bliva alltför betungad.

Mera tveksam har departementschefen ställt sig till förslaget att besvär över länsstyrelsens beslut i allmänhet skulle prövas av kammarrätten. Departementschefen har framhållit, att denna domstol icke torde ha någon större erfarenhet av barnavårdsfrågor. Garantier för en sakkunnig handläggning av ärendena syntes enklast kunna ernås därigenom att socialsty-

relsen finge pröva besvär över länsstyrelses utslag i barnbidragsärenden. Departementschefen har därför stannat för att anförtro socialstyrelsen uppgiften att pröva besvär över länsstyrelses utslag i barnbidragsmål.

Den författningsmässiga regleringen av barnbidragsverksamheten.

Utskottet får i denna del hänvisa till propositionen s. 100—109.

Anslagsfrågorna.

Utskottet får i denna del hänvisa till propositionen s. 110.

Utskottet.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att barnens försörjning är en hela samhällets angelägenhet och att bördan därav i viss utsträckning måste fördelas på alla samhällets medborgare. I detta hänseende ha redan vissa kostnadsutjämnande åtgärder vidtagits, men dessa åtgärder äro icke tillfyllest.

För närvarande lämnar samhället det största bidraget till utjämning av barnkostnaderna i form av den skattedifferentiering som åstadkommes genom de skattefria avdragen för barn. I sin nuvarande utformning är emellertid, såsom departementschefen också framhållit i propositionen, skattedifferentieringen ett synnerligen ofullständigt instrument för att åstadkomma en fördelning av barnkostnaderna. Familjer i lägre inkomstskikt kunna icke alls eller endast delvis utnyttja de skattefria barnavdragen. Dessa ha betydelse endast för familjer i högre inkomstlägen. Det i propositionen framlagda förslaget om allmänna barnbidrag bygger på att barnavdragen slopas. I propositionen föreslås införandet av ett allmänt kontant barnbidrag. I motionen I: 300 yrkas, att propositionen måtte avslås och att en ny och allsidig utredning verkställes angående frågan om effektiva stödåtgärder för barnfamiljerna. Enligt utskottets mening är någon ytterligare utredning av denna fråga icke erforderlig. Utskottet tillstyrker, att ett allmänt kontant barnbidrag införes, och avstyrker de i motionen I: 300 framställda yrkandena. Härvid utgår utskottet från att de nuvarande barnavdragen vid den statliga beskattningen komma att slopas. Förslag om slopande av dessa barnavdrag har framlagts av Kungl. Maj:t till årets riksdag genom propositionen nr 212. Enligt vad utskottet inhämtat har detta förslag tillstyrkts av bevillningsutskottet.

I propositionen nr 220 föreslås, att de allmänna barnbidragen skola utgå med enhetliga belopp — 260 kronor per barn och år — för alla bidragsberättigade barn. I motionerna I: 301 och II: 443 hemställas — under förutsättning att nuvarande barnavdrag bibehållas — att förslaget till lag om

allmänna barnbidrag ändras på det sätt, att barnbidragen skola utgå med belopp, som variera med föräldrarnas inkomst efter en sådan skala, att ju högre inkomster föräldrarna ha desto lägre skola barnbidragen bliva. Utskottet anser, att en gradering av barnbidragen efter föräldrarnas inkomster är olämplig. Härtill kommer att motionärerna utgå från att de nuvarande barnavdragen vid den statliga beskattningen bibehållas. Utskottet avstyrker av dessa skäl motionerna I: 301 och II: 443.

Till förmån för de barnrika familjerna föreslås i motionen II: 444 en differentiering av barnbidragen på det sätt, att barnbidrag föreslås skola utgå förslagsvis enligt skalan 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för ett vart av följande barn. Såsom befolkningsutredningen framhållit är kostnaden per barn mindre i ett stort hushåll än i ett litet. Detta skulle närmast motivera, att de familjer som ha få barn erhålla högre bidrag per barn än familjer med många barn. Å andra sidan täcker det föreslagna allmänna barnbidraget endast en del av barnkostnaderna. En växande barnskara blir därför en växande belastning på den enskilda familjens ekonomi. Skäl kunna därför anföras för att lämna flerbarnsfamiljerna högre kompensation för barnkostnaderna. En sådan högre kompensation erhålles emellertid, om bidraget göres lika för alla barn. Enligt utskottets mening saknas skäl att i fråga om de allmänna barnbidragen tillerkänna flerbarnsfamiljerna ytterligare kompensation på sätt föreslagits i motionen II: 444. Utskottet får därför avstyrka denna motion.

Allmänt barnbidrag skall enligt förslaget utgå till och med det kvartal, varunder barnet fyller 16 år. För barn mellan 16 och 18 år skall enligt 2 § andra stycket i den föreslagna lagen under vissa omständigheter utgå barnbidrag. Så må ske om barnet kan antagas på grund av fortsatt utbildning, sjukdom eller annan anledning icke kunna genom eget arbete i mera avsevärd mån bidraga till sitt uppehälle och barnet icke äger egna tillgångar av betydelse. Förslaget om att utsträcka barnbidragssystemet att i viss omfattning avse även barn i åldern 16—18 år har av befolkningsutredningen motiverats väsentligen med en hänvisning till de grunder, efter vilka enligt gällande bestämmelser om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skattskyldig äger rätt till familjeavdrag för barn. Enligt utskottets mening är den föreslagna utsträckningen av barnbidragen till barn i åldern 16—18 år icke lämplig. Bestämmelsernas tillämpning torde medföra betydande svårigheter för de beslutande myndigheterna, framför allt för barnavårdsnämnderna, som anförtrotts prövningen av barnets förhållanden. Med den elastiska formulering bestämmelserna erhållit kan det också befaras, att barnavårdsnämnderna komma att tillerkänna barn i åldern 16—18 år barnbidrag i väsentligt större omfattning än som är avsett. Den omständighet att nu gällande bestämmelser rörande skattskyldigs rätt till barnavdrag för barn under 18 år skola avskaffas utgör enligt utskottets mening icke tillräckligt skäl för att på det sätt som föreslagits i propositionen utsträcka barnbidragen

till barn i åldern 16—18 år. Utskottet föreslår därför, att allmänt barnbidrag icke utgår för barn i åldern 16—18 år. Statligt stöd till studerande ungdom över 16 år bör i stället lämnas i form av stipendier. I fråga om barn i åldern 16—18 år, som på grund av sjukdom icke kan i mera avsevärd grad bidra till sin försörjning, bör stöd lämnas i annan form än i form av allmänt barnbidrag. I den mån redan vidtagna åtgärder på dessa områden icke kunna anses utgöra tillräcklig kompensation för barnavdragens bortfallande beträffande barn i åldern 16—18 år bör en utbyggnad av åtgärderna snarast möjligt komma till stånd.

Utskottets förslag att slopa allmänt barnbidrag för barn i åldern 16—18 år medför bland annat, att 4 och 11 §§ i den föreslagna lagen komma att utgå. Till följd härav måste paragrafnumreringen i lagen ändras. Den i följande framställning använda paragrafbeteckningen hänför sig emellertid till Kungl. Maj:ts förslag.

Enligt 7 § i den föreslagna lagen skall allmänt barnbidrag icke utgå för kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård å anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel. I lagen anges icke hur den myndighet, som skall verkställa utbetalningen av barnbidraget, skall få vetskap om dylikt förhållande. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t eller socialstyrelsen kommer att utfärda bestämmelser om uppgiftsskyldighet till förhindrande av att barnbidrag utbetalas för tid, då sådant bidrag rätteligen icke skall utgå.

För att de allmänna barnbidragen skola kunna utbetalas fordras uppgifter angående förekomsten av barn samt upprättande av register över dessa och vederbörande bidragsmottagare. Dessa primäruppgifter ha de sakkunniga funnit kunna införskaffas antingen genom uppgifter från folkbokföringen eller genom anmälningar från allmänheten. De sakkunniga ha förordat ett anmälningsförfarande. Departementschefen har icke ansett det lämpligt att uteslutande bygga på folkbokföringsuppgifterna och har anslutit sig till de sakkunnigas ståndpunkt i denna fråga. Utskottet har icke något att erinra mot att ifrågavarande uppgifter inhämtas genom anmälningar. Utskottet vill emellertid framhålla vikten av att anmälningsförfarandet utformas på ett sådant sätt, att anmälningarna bliva så litet betungande som möjligt. Därest ett skriftligt anmälningsförfarande väljes, böra anmälningsblanketterna göras så enkla och lättfattliga att de kunna ifyllas av bidragsmottagarna utan att dessa skola behöva anlita särskilt biträde.

I 10 § tredje stycket i den föreslagna lagen stadgas, att barnavårdsnämnden kan medgiva, att beslut, varigenom den som har vårdnaden om visst barn berättigas uppbära allmänt barnbidrag för barnet, må meddelas å nämndens vägnar av ledamot av nämnden eller tjänsteman hos densamma. De beslut, varom här är fråga, torde bliva av mycket enkel beskaffenhet. Enligt utskottets mening är det därför synnerligen praktiskt, såsom föreslås i propositionen, att barnavårdsnämnderna i dessa fall få möjlighet att delegera

sin beslutanderätt till ledamot eller tjänsteman. Till förhindrande av att barnavårdsnämnd lämnar generellt medgivande till alla nämndens ledamöter att meddela dylika beslut, vilket kan befaras medföra oreda i fråga om registreringen av barnbidragen, synes emellertid Kungl. Maj:t eller socialstyrelsen böra meddela närmare föreskrifter om denna barnavårdsnämndernas delegationsrätt.

De särskilt tillkallade utbetalningssakkunniga ha förordat, att de allmänna barnbidragen skola utbetalas genom ett centralt organ. Det övervägande antalet remissinstanser har anslutit sig till de sakkunnigas uppfattning på denna punkt. I propositionen föreslås emellertid, att barnbidragen skola utbetalas genom barnavårdsnämndernas försorg. Detta innebär att Kungl. Maj:t valt ett system med lokal utbetalning i stället för den av de sakkunniga föreslagna centrala utbetalningen. Departementschefen har som ett avgörande skäl för att välja ett system med lokal utbetalning framhållit, att tidpunkten för barnbidragssystemets ikraftträdande måhända måste förskjutas, därest ett centralt utbetalningssystem valdes. Därvid har departementschefen bland annat pekat på att vissa svårigheter kunde uppstå i fråga om anskaffning av erforderlig maskinell utrustning för det centrala utbetalningssystemet. I motionen II: 419 hemställes, att riksdagen måtte besluta, att utbetalningen av de allmänna barnbidragen och utskrivningen av barnbidragsanvisningarna skola ske centralt. Motionärerna framhålla bland annat, att ett lokalt utbetalningssystem icke kan medföra några påtagliga fördelar utan i stället kommer att avsevärt öka barnavårdsnämndernas arbete, försvåra kontroll och revision samt medföra väsentligt höjda kostnader jämfört med ett centralt utbetalningssystem. Vidare ha motionärerna uppgivit, att vid förfrågan hos en av landets främsta kontorsmaskinfirmor erhållits det beskedet, att vid ett riksdagsbeslut i denna fråga under juni månad garantier kunde lämnas för att erforderliga maskiner kunde anskaffas och tryckande register iordningställas i god före den första utbetalningen av bidragen i mars månad 1948. Utskottet har närmare undersökt denna fråga och kommit till det resultatet, att även om erforderlig maskinell utrustning kan anskaffas i tid, vilket dock i och för sig är något tveksamt, så skulle, därest ett centralt utbetalningssystem valdes, vissa organisatoriska svårigheter kunna medföra, att de första utbetalningarna av barnbidragen icke skulle kunna ske på beräknad tid. Enligt utskottets mening är det bland annat med hänsyn till källskattesystemet absolut nödvändigt, att utbetalningen av barnbidragen icke fördröjes. Med hänsyn härtill anser sig utskottet icke kunna tillstyrka, att vid barnbidragssystemets införande utbetalningen av bidragen ordnas centralt. Ur vissa synpunkter skulle dock ett centralt utbetalningssystem måhända vara att föredraga framför ett lokalt. Utan att taga ställning till detta spörsmål förutsätter utskottet, att frågan om centralt eller lokalt utbetalningssystem senare göres till föremål för ytterligare överväganden.

I motionerna II: 419 och II: 420 yrkas, att skälig ersättning lämnas kommunerna för utgifter i samband med barnbidragsverksamheten. Införandet

av allmänna barnbidrag torde otvivelaktigt medföra kostnader för kommunerna. Departementschefen har i propositionen förklarat, att han icke vore beredd att framlägga förslag om gottgörelse av statsmedel till kommunerna för det arbete de lokala myndigheterna komme att nedlägga å barnbidragsverksamheten. I anslutning härtill har departementschefen anmärkt, att barnbidragen i viss omfattning torde komma att medföra att kommunernas fattigvårdsutgifter och utgifter för omhändertagna barn komma att minska. Enligt utskottets mening äro de allmänna barnbidragen att anse som en rent statlig angelägenhet. Även om de allmänna barnbidragen kunna medföra en minskning av kommunernas fattigvårdsavgifter, motiverar detta i och för sig icke, att kommunerna utan ersättning skola ombesörja en betydande del av de allmänna barnbidragens administrativa handhavande. Frågan bör enligt utskottets mening ytterligare övervägas. Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville till omprövning upptaga frågan om ersättning till kommunerna för kostnader i anledning av de allmänna barnbidragen och för riksdagen framlägga förslag härom.

Över barnavårdsnämnds beslut i ärende angående allmänt barnbidrag kan enligt 17 § i den föreslagna lagen klagan föras hos länsstyrelsen. Enligt 19 § kan den som är missnöjd med länsstyrelsens beslut i ärende angående allmänt barnbidrag anföra klagan däröver hos socialstyrelsen. Över socialstyrelsens utslag kan klagan icke föras. Utskottet har icke något att erinra mot att klagan över länsstyrelsens beslut i ärende angående allmänt barnbidrag tills vidare skall anföras hos socialstyrelsen. Utskottet förutsätter emellertid, att denna anordning icke får bliva prejudicerande för framtiden.

Lagen om allmänna barnbidrag föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1947. Med hänsyn till att lagen icke kunnat antagas av riksdagen före nämnda dag synes tidpunkten för ikraftträdandet böra bestämmas till den 1 augusti 1947. Någon olägenhet uppkommer icke härigenom, eftersom allmänna barnbidrag icke skola utgå för tid före 1948 års ingång.

I övrigt har utskottet icke något att erinra mot det genom propositionen framlagda lagförslaget.

Beträffande anslagsäskandet har i propositionen angivits, att bruttokostnaderna för allmänna barnbidrag för barn under 16 år för år 1948 beräknas uppgå till omkring 416 miljoner kronor. Härtill kommer den kostnad, som kunde beräknas uppkomma genom allmänna barnbidrag till barn som fyllt 16 år. Denna kostnad har beräknats till inemot 4½ miljoner kronor. Totalkostnaderna för de allmänna barnbidragen under år 1948 har i propositionen beräknats till omkring 420 miljoner kronor. Kostnaderna för allmänna barnbidrag för budgetåret 1947/48 har upptagits till hälften av beloppet 420 miljoner kronor eller alltså 210 miljoner kronor. Utskottet har föreslagit, att allmänt barnbidrag icke skall utgå för barn i åldern 16—18 år. Därest detta förslag bifalles av riksdagen, torde kostnaderna för allmänna barnbidrag under budgetåret 1947/48 kunna beräknas till omkring 208 miljo-

ner kronor. Utskottet föreslår därför, att riksdagen till allmänna barnbidrag för budgetåret 1947/48 anvisar ett förslagsanslag av 208 miljoner kronor.

Utskottet får slutligen erinra, att här ifrågavarande anslag icke kunnat medtagas i riksstaten för budgetåret 1947/48. Anslaget bör därför anvisas å tilläggsstat I till nämnda riksstat.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 300, I: 301, II: 443 och II: 444 och med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 220, framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om allmänna barnbidrag.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 260 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket.

2 §.

Allmänt barnbidrag utgår från och med kvartalet efter det, varunder barnet fötts eller rätt till sådant bidrag eljest uppkommit, till och med det kvartal, varunder barnet fyller sexton år.

För barn, som fyllt sexton år och som kan antagas på grund av fortsatt utbildning, sjukdom eller av annan anledning icke kunna genom eget arbete i mera avsevärd mån bidraga till sitt uppehälle, må, om barnet ej heller äger egna tillgångar av betydelse, allmänt barnbidrag utgå jämväl för senare tid än i första stycket sägs, dock längst till och med det kvartal, varunder barnet fyller aderton år. Åtnjuter barnet folkpension

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

eller försörjes det eljest i väsentlig mån av det allmänna, skall vad nu sagts dock ej gälla.

3 §.

Avlider barn, för vilket allmänt barnbidrag utgår, eller inträffar eljest omständighet, på grund varav sådant bidrag icke längre må utgå för barnet, skall bidraget indragas från och med kvartalet efter det, varunder dödsfallet inträffade eller förändringen ägde rum.

4 §.

Den som uppbär allmänt barnbidrag för barn som fyllt sexton år är pliktig att, om barnets förhållanden så förändrats att det i mera avsevärd mån kan bidra till sitt uppehälle, utan dröjsmål meddela detta till den barnavårdsnämnden, genom vars försorg bidraget utbetalas.

5 §.

4 §.

Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för visst barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om modern till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden, barnets fader samt i annat fall den som har vårdnaden om barnet.

I fråga om fosterbarn eller barn, som eljest fostras i annat enskilt hem än hos den som har vårdnaden om barnet, skall dock rätten att uppbära allmänt barnbidrag för barnet i stället tillkomma barnafostern, såframt ej barnavårdsnämnden annorlunda förordnar.

Övergår rätten att uppbära allmänt barnbidrag för visst barn å annan person än den som tidigare uppburit bidraget, må barnavårdsnämnden, om särskilda skäl därtill prövas föreligga, omhändertaga bidraget för löpande kvartal och fördela detsamma å de för kvartalet bidragsberättigade.

6 §.

5 §.

Finnes någon, som enligt 5 § äger uppbära allmänt barnbidrag, icke vara skickad att handhava detsamma, må barnavårdsnämnden förordna att bidraget i stället skall utbetalas till den andre av föräldrarna eller

Finnes någon, som enligt 4 § äger uppbära allmänt barnbidrag, icke vara skickad att handhava detsamma, må barnavårdsnämnden förordna att bidraget i stället skall utbetalas till den andre av föräldrarna eller

(Kungl. Maj:ts förslag.)

barnavårdsman för barnet eller annan lämplig person. Nämnden må ock, då synnerliga skäl äro därtill, själv omhändertaga bidraget för att användas för barnets bästa på sätt som prövas vara för barnet mest gagneligt.

7 §.

För kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård å anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel, utgår icke allmänt barnbidrag.

8 §.

Där vid ingången av visst kvartal barn, för vilket allmänt barnbidrag utgår, på allmän bekostnad vårdas å anstalt i annat fall än i 7 § avses, äger det kommunala organ, som svarar för vårdkostnaden, uppbära på kvartalet belöpande allmänt barnbidrag för barnet och därav gottgöra sig för nämnda kostnad i den mån ersättning därför må uttagas av barnet eller annan enskild person. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den bidragsberättigade.

9 §.

Vill någon uppbära allmänt barnbidrag för barn som ej fyllt sexton år, skall han därom göra anmälan till barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är kyrkobokfört.

Anmälan att barnbidrag för visst barn synes böra utgå må ock göras av annan person, som vårdar barnet eller eljest svarar för detsamma, samt av styrelse för anstalt, där barnet är intaget, ävensom av fattigvårdsstyrelse och barnavårdsnämnd.

10 §.

Har anmälan som avses i 9 § blivit gjord, skall barnavårdsnämnden

(Utskottets förslag.)

barnavårdsman för barnet eller annan lämplig person. Nämnden må ock, då synnerliga skäl äro därtill, själv omhändertaga bidraget för att användas för barnets bästa på sätt som prövas vara för barnet mest gagneligt.

6 §.

Där vid ingången av visst kvartal barn, för vilket allmänt barnbidrag utgår, på allmän bekostnad vårdas å anstalt i annat fall än i 6 § avses, äger det kommunala organ, som svarar för vårdkostnaden, uppbära på kvartalet belöpande allmänt barnbidrag för barnet och därav gottgöra sig för nämnda kostnad i den mån ersättning därför må uttagas av barnet eller annan enskild person. Uppkommer överskott, skall detta redovisas till den bidragsberättigade.

8 §.

Vill någon uppbära allmänt barnbidrag, skall han därom göra anmälan till barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är kyrkobokfört.

9 §.

Har anmälan som avses i 8 § blivit gjord, skall barnavårdsnämnden

(Kungl. Maj:ts förslag.)

besluta, huruvida allmänt barnbidrag skall utgå för barnet, ävensom fastställa vem som äger uppbära bidraget.

Även utan att anmälan som avses i 9 § blivit gjord må barnavårdsnämnd, om förhållandena därtill föranleda, besluta om utbetalning av allmänt barnbidrag för visst barn.

Beslut, varigenom den som har vårdnaden om visst barn berättigas uppbära allmänt barnbidrag för barnet, må, därest barnavårdsnämnden så medgivit, å nämndens vägnar meddelas av ledamot av nämnden eller tjänsteman hos densamma.

11 §.

Ansökning om allmänt barnbidrag för barn som fyllt sexton år göres av den, som anser sig berättigad att åtnjuta sådant bidrag, hos barnavårdsnämnden i den kommun, där barnet är kyrkobokfört.

Beslut i anledning av ansökningen meddelas av barnavårdsnämnden.

12 §.

För kvartal, som gått till ända mer än ett år före det anmälan enligt 9 § gjordes eller beslut enligt 10 § andra stycket meddelades, utgår icke allmänt barnbidrag. *Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning beträffande allmänt barnbidrag för barn som fyllt sexton år.*

13 §.

Barnbidrag utbetalas kvartalsvis genom vederbörande barnavårdsnämnds försorg. Angående sättet och tiden för utbetalningen meddelar Konungen närmare bestämmelser.

14 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom enligt 4 § åliggande anmälningskyldighet eller annorledes

(Utskottets förslag.)

besluta, huruvida allmänt barnbidrag skall utgå för barnet, ävensom fastställa vem som äger uppbära bidraget.

Även utan att anmälan som avses i 8 § blivit gjord må barnavårdsnämnd, om förhållandena därtill föranleda, besluta om utbetalning av allmänt barnbidrag för visst barn.

10 §.

För kvartal, som gått till ända mer än ett år före det anmälan enligt 8 § gjordes eller beslut enligt 9 § andra stycket meddelades, utgår icke allmänt barnbidrag.

11 §.

12 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller annorledes förorsakat att allmänt barnbidrag för visst barn obehörigen utgått eller har någon eljest

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

förorsakat att allmänt barnbidrag för visst barn obehörigen utgått eller har någon eljest obehörigen eller med för högt belopp uppburit sådant bidrag och har han skäligen bort inse detta, skall återbetalning ske av vad för mycket utbetalats, där ej i särskilt fall socialstyrelsen finner anledning att helt eller delvis eftergiva sådan återbetalningsskyldighet.

obehörigen eller med för högt belopp uppburit sådant bidrag och har han skäligen bort inse detta, skall återbetalning ske av vad för mycket utbetalats, där ej i särskilt fall socialstyrelsen finner anledning att helt eller delvis eftergiva sådan återbetalningsskyldighet.

15 §.

13 §.

Rätt till allmänt barnbidrag må ej överlåtas och kan förty icke tagas i mät för gäld.

16 §.

14 §.

Socialstyrelsen har att öva tillsyn över tillämpningen av denna lag och med stöd av densamma meddelade föreskrifter samt äger i sådant avseende till ledning för barnavårdsnämnderna meddela råd och anvisningar.

17 §.

15 §.

Över barnavårdsnämnds beslut i ärende angående allmänt barnbidrag må klagan föras hos länsstyrelsen genom besvär, vilka skola hava inkommit till länsstyrelsen inom trettio dagar efter det klaganden erhöi kännedom om beslutet.

Utan hinder av anförda besvär lände barnavårdsnämndens beslut till efterrättelse, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar.

Finner länsstyrelsen anledning därtill föreligga, må länsstyrelsen, även om besvär ej anförts, till omprövning upptaga barnavårdsnämnds beslut, varigenom någon berättigats uppbära allmänt barnbidrag för barn som fyllt sexton år.

18 §.

16 §.

Är någon missnöjd med länsstyrelses beslut i ärende angående allmänt barnbidrag, må han däröver anför besvär hos socialstyrelsen senast å trettionde dagen efter det klaganden erhöi del av beslutet.

Över socialstyrelsens utslag må klagan ej föras.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

19 §.

17 §.

De närmare föreskrifter som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av socialstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947, dock att allmänna barnbidrag icke skola utgå för tid före 1948 års ingång.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1947, dock att allmänna barnbidrag icke skola utgå för tid före 1948 års ingång.

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville till omprövning upptaga frågan om ersättning till kommunerna för kostnader i anledning av de allmänna barnbidragen och för riksdagen framlägga förslag härom;

C. att riksdagen måtte till *Allmänna barnbidrag* å tillläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 208 000 000 kronor;

D. att motionen II: 420 måtte anses besvarad genom vad utskottet under B. hemställt; samt

E. att motionen II: 419, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet under A. och B. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 juli 1947.

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit:

från statsutskottet: herrar Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Albertsson, Mårtensson, Pettersson i Dahl och Petterson i Degerfors; samt

från andra lagutskottet: herrar Norman, Forslund, Wahlund, Hagård, fru Nordgren och herr Jacobsson i Igelsbo.

Reservation

av herrar *Mannerskantz* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottets utlåtande hade bort erhålla följande lydelse:

En reform i ändamål att lätta barnkostnaderna för familjerna har länge betraktats som en angelägen samhällsuppgift. Det har ansetts rimligt, att i synnerhet de familjer bli föremål för hjälp, vilka icke ha så stora inkomster, att de skattefria avdragen vid beskattningen kunna fullt utnyttjas. Utskottet delar uppfattningen, att detta är en fråga, som snarast bör lösas.

I motion nr I: 300 har föreslagits, att riksdagen måtte avslå den nu föreliggande propositionen och hemställa om ny allsidig utredning rörande frågan om effektiva stödåtgärder för barnfamiljerna. Såsom skäl härför har anförts bland annat, att det allmänna ekonomiska läget med de ytterst starka inflationistiska tendenserna nu kräver den största återhållsamhet med statens utgifter. Det är enligt motionärens uppfattning icke uteslutet, att inflationen kan taga sådan fart och få sådana verkningar för stora folkgrupper, att kraftåtgärder måste vidtagas från det allmännas sida för att bringa hjälp åt barnfamiljerna efter helt andra synpunkter och riktlinjer än dem som legat till grund för Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet delar uppfattningen, att lägets allvar ger anledning till frågan huruvida det icke föreligger skäl att uppskjuta barnbidragsreformen samt ställa sig avvaktande och se hur den närmaste ekonomiska utvecklingen kommer att gestalta sig. Ett sådant uppskov skulle emellertid i nuvarande politiska läge förutsätta en allmän anslutning, som icke varit möjlig att åvägabringa.

Mot det i propositionen framlagda förslaget ha rests vägande invändningar vid remissbehandlingen samt i ett flertal motioner i anledning av propositionen. I synnerhet har man riktat sig emot den sammankoppling som skett av frågan om barnbidrag med frågan om skattefria barnavdrag. Utskottet delar de betänkligheter, som anförts härutinnan. Huvuduppgiften är att genom kontanta barnbidrag skapa lättnad för de familjer, som ha så låga inkomster, att de icke kunna fullt utnyttja det skattefria barnavdraget, d. v. s. familjer som verkligen äro i behov av stöd. Detta bör, enligt utskottets mening, dock icke medföra, att bördan för andra familjer ökas genom att de skattefria barnavdragen slopas. Genom en sådan anordning skulle dessa senare familjer på ett mycket mera kännbart sätt än förut komma att drabbas av progressiviteten i skattesystemet, något som är av vikt att beakta med hänsyn till den avsevärda skärpning av progressiviteten vilken föreslås i proposition nr 212 till denna riksdag. Det i denna proposition framlagda skatteförslaget samt föreliggande barnbidragsförslag skulle för barnfamiljernas del medföra, att dessa själva finge betala kostnaderna för en reform, som i stället borde syfta till att på andra kategorier fördela en

del av utgifterna för barnen. Det förefaller som om den befolkningspolitiska linje, vilken hittills legat till grund för diskussionen, väsentligen förlorats i de föreliggande förslagen till skatte- och barnbidragsreformen.

Enligt utskottets uppfattning bör den viktiga principen om skatt efter förmåga upprätthållas i beskattningssystemet. Barnfamiljerna böra bidra med ett förhållandevis mindre belopp än andra familjer, då det gäller att bestrida kostnaderna för allmänna angelägenheter. Med hänsyn härtill anser utskottet, att de skattefria barnavdragen böra bibehållas vid beskattningen. I den mån kontanta barnbidrag skola införas — härutinnan delar utskottet såsom ovan framhållits departementschefens uppfattning — kunna dessa till följd härav bestämmas att utgå i sådan ordning, att de komma huvudsakligen sådana familjer till godo, vilka behöva detta extra tillskott för bestridande av barnkostnaderna. Om de skattefria barnavdragen bibehållas föreligger icke skäl att bestämma barnbidragens belopp lika för alla utan hänsyn till föräldrarnas ekonomiska ställning.

Vid övervägande av frågan angående barnbidragens storlek med hänsyn till de härovan anförda synpunkterna har utskottet ansett sig kunna biträda det förslag som framlagts i motionerna I: 301 och II: 443. Eftersom man vid bibehållna skattefria barnavdrag icke torde komma ifrån att bestämma bidragen efter en graderad skala, bör denna vara så beskaffad, att därav tydligt och utan vidlyftiga utredningar framgår, huru stort belopp som skall utgå i varje särskilt fall. Under förutsättning att nuvarande barnavdrag bibehållas, böra barnbidragen bestämmas att utgå med 260 kronor vid en taxerad inkomst intill högst 5 000 kronor, med 200 kronor i inkomstlägena 5 000—8 000 kronor, med 150 kronor i inkomstlägena 8 000—13 000 kronor samt med 100 kronor i inkomstlägena 13 000—20 000 kronor, allt räknat per barn och år. Vid inkomster å 20 000 kronor och däröver böra bidrag icke utgå.

I övrigt har utskottet icke något att erinra emot det framlagda förslaget till lag om allmänna barnbidrag. Kostnaderna för en barnbidragsreform efter de av utskottet biträdda grunderna kunna för budgetåret 1947/48 beräknas till 175 miljoner kronor.

Den av utskottet härovan intagna ståndpunkten förutsätter, såsom härovan antytts, att barnavdragen bibehållas i beskattningssystemet. Därest riksdagen emellertid vid behandling av proposition nr 212 beslutar att slopa dessa bidrag förfaller utskottets berörda förslag. Under sådana förhållanden skulle det icke vara skäligen att motsätta sig, att barnbidrag utgå till alla barnfamiljer oavsett deras ekonomiska ställning. Däremot kan det enligt utskottets mening ifrågasättas, om barnbidragen lämpligen böra utgå med lika belopp för alla barn. Även om ett sådant system skulle i och för sig medföra en administrativ förenkling synes detta, såsom framhållits i motionen II: 444, dock icke kunna få vara det enda eller utslagsgivande motivet. Även familjesociala och befolkningspolitiska synpunkter måste tillbörligt beaktas

och bli avgörande. Den angelägnaste familjesociala uppgiften nu måste vara att lämna just de stora familjerna, där föräldrarna tagit på sig omsorgen om och ansvaret för en stor barnskaras fostran, en så verksam hjälp, att dessa familjer inte tvingas ned till en avsevärt lägre levnadsstandard än barnlösa eller barnfattiga. En förskjutning av hjälpen till flerbarnsfamiljernas favör synes utskottet både socialt rättvis och befolkningspolitiskt påkallad. En gradering av bidragen alltefter barnantalet skulle för övrigt icke innebära någon principiell nyhet, alldenstund det nuvarande skattesystemets barnavdrag som bekant äro differentierade och lägre för de två första barnen än för de efterföljande.

I den senast berörda motionen har anförts, att det med hänsyn till det statsfinansiella läget nu inte är tänkbart att endast höja bidragen till barnen i de stora familjerna utöver det i propositionen föreslagna beloppet. En viss nedsättning därav till enbarnsfamiljerna och i mindre utsträckning till tvåbarnsfamiljerna bleve enligt motionärernas mening ofrånkomlig, såvitt hjälpen till de stora familjerna skulle bli något så när verksam. Motionärerna bortsåge härvid inte ifrån att det första barnets ankomst inte sällan medför stora förändringar i en familjs försörjningsförhållanden. Å andra sidan torde man ha fog för den uppfattningen att en nutida svensk familj i normala fall efter den allmänna inkomststegringen borde kunna ha råd att fostra ett enda barn utan att därigenom åsamkas några större ekonomiska bekymmer. Det kunde knappast heller hävdas att det vore enbarnsfamiljerna som aktualiserat kravet på allmänna barnbidrag. Som regel torde de största bekymren bland de mindre bemedlade vid det första barnets födelse vara att hänföra till engångsutgifter, men dessa torde i de flesta fall kunna lättas genom mödrahjälpen. I vart fall syntes det motionärerna vara alldeles tydligt, att enbarnsfamiljernas behov av bistånd icke kunde vara proportionellt lika stort som de stora barnfamiljernas.

I anslutning till vad sålunda anförts har i motionen II: 444 föreslagits att barnbidragen fastställas till olika belopp alltefter barnens antal i familjen. Två alternativ hava ansetts vara de närmast till hands liggande, nämligen dels 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för tredje och efterföljande barn, dels 200 kronor, 300 kronor resp. 400 kronor. Därest riksdagen vid beslut om differentiering av barnbidragen inte i år skulle anse sig kunna fastställa regler för vissa i motionerna angivna och andra tänkbara tveksamma fall — exempelvis då det gäller barnen inom ett äktenskap, vilka uppfostras på skilda ställen, utomäktenskapliga barn, samt fall, då en familj helt övertagit fostran t. ex. av en släktings barn — borde det enligt motionärerna till nöds vara tillräckligt att sådana frågor efter särskild utredning löstes i början av nästkommande års riksdag och att bidragen eller bidragstillskotten därefter retroaktivt utbetalades för de barn, som berördes av de erforderliga kompletterande bestämmelserna. Här-

vid torde även barnbidragens förhållande till övriga former av familjesocial hjälp bättre preciseras än som enligt regeringsförslaget skett.

Utskottet ansluter sig i princip till det sålunda i motionen II: 444 väckta förslaget, därest de skattefria barnbidragen slopas och till följd därav förutsättningarna för en efter familjernas ekonomiska förhållanden graderad skala för barnbidragens belopp skulle bortfalla. Därvid vill utskottet förordna, att barnbidragens belopp bestämmas enligt alternativ I till 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för tredje och ett vart av efterföljande barn, vilka belopp synas lämpligen avvägda. Barnbidragsbeloppen torde icke böra sättas högre än nu angivits, innan erfarenhet vunnits av den helt nya hjälpform som barnbidragssystemet utgör.

Kostnaderna för en barnbidragsreform enligt sist angivna grunder torde komma att uppgå till 380 miljoner kronor om året. För budgetåret 1947/48 skulle följaktligen erfordras ett anslag för ändamålet av 190 miljoner kronor.

Med det anförda anser sig utskottet hava tagit ställning jämväl till övriga i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan.

A. Under förutsättning, att riksdagen vid behandling av prop. nr 212 med förslag till ändringar i kommunalskattelagen m. m. avslår förslaget att slopa de skattefria barnavdragen vid statsbeskattningen, hemställer utskottet,

1) att riksdagen — med bifall till motionerna I: 301 och II: 443 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 220, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändring, att 1 § ävensom ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna erhålla följande lydelse:

1 §.

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag.

Allmänt barnbidrag utgår för år och barn räknat med 260 kronor, därest föräldrarnas årsinkomst understiger 5 000 kronor, med 200 kronor därest årsinkomsten uppgår till 5 000 kronor men understiger 8 000 kronor, med 150 kronor därest årsinkomsten uppgår till 8 000 kronor men understiger 13 000 kronor och med 100 kronor därest årsinkomsten uppgår till 13 000 kronor men understiger 20 000 kronor.

Såsom inkomst, vilken enligt denna paragraf skall läggas till grund för bestämmandet av barnbidragets storlek, anses det belopp, för vilket vederbörande under nästföregående kalenderår blivit taxerad till statlig inkomstskatt.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket.

(Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser:)

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1947, dock att allmänna barnbidrag icke skola utgå för tid före 1948 års ingång.

Vad i 1 § sägs om taxering till statlig inkomstskatt skall till och med år 1949 gälla taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt.

2) att riksdagen måtte till *Allmänna barnbidrag* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 175 000 000 kronor.

B. Därest riksdagen vid behandling av prop. nr 212 med förslag till ändringar i kommunalskattelagen m. m. antager förslaget om slopande av de skattefria barnavdragen vid statsbeskattningen hemställer utskottet,

1) att riksdagen — med bifall till motionen II: 444 och med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 220, framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändring att 1 § ävensom ikraftträdandebestämmelserna erhålla följande lydelse:

1 §.

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med för år räknat 150 kronor för första barnet, 300 kronor för andra barnet och 450 kronor för ett vart av följande barn.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket.

(Ikraftträdandebestämmelserna:)

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1947, dock att allmänna barnbidrag icke skola utgå för tid före 1948 års ingång.

2) att riksdagen måtte till *Allmänna barnbidrag* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 190 000 000 kronor.
